

Manuel Riu i Riu

≈ 1929 · 2011 ≈

Exposició bibliogràfica a la
Biblioteca de Filosofia, Geografia i Història

CRAI ~ UB

Maig ~ Juny 2011

Bibliografia

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació
Biblioteca de Filosofia, Geografia i Història

UNIVERSITAT DE BARCELONA

PROFESSOR MANUEL RIU I RIU, DES DEL RECORD

A inicis d'aquest any 2011 va morir el Dr. Manuel Riu i Riu (1929-2011), catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona, deixeble dels Drs. Jaume Vicens i Vives i Alberto del Castillo i mestre, a la seva vegada, d'un nombrós grup de deixebles.

Manuel Riu fou una de les figures més rellevants del medievalisme català de la segona meitat del segle XX. Llicenciat en Filosofia i Lletres (secció d'Història), es doctorà l'any 1961 amb la tesi *Las comunidades religiosas del antiguo obispado de Urgel (s. VIII-XVI)*. Un treball que va esdevenir tot un referent per als futurs estudis sobre el monaquisme i l'església a Catalunya i va condicionar tota la futura vida acadèmica del Dr. Riu. De manera que els estudis vinculats a ambdós temes tingueren un paper destacadíssim en la seva activitat en el camp de la recerca històrica. A més a més, impulsà diverses activitats relacionades amb aquesta temàtica, entre les que cal esmentar els famosos *Col·loquis d'Història del monaquisme català*, organitzat en col·laboració amb historiadors com Eufemià Fort, Antoni Pladevall i Josep Baucells, així com de nombrosos erudits vinculats als monestirs de Poblet i Montserrat. Una iniciativa que en aquells moments va ser decisiva per encarrilar les vocacions de nombrosos joves investigadors envers la recerca sobre els orígens i l'evolució del monaquisme medieval català.

La seva etapa inicial com a professor adjunt i agregat interí (1951-1967) la compaginà amb altres feines, com són la de conservador del Museu Romàntic de Sitges i la d'ordenació de l'arxiu del *Diario de Barcelona*. Fou un període d'àmplia producció de treballs científics, apareguts al mateix *Diario de Barcelona*, en seccions com *Mirando al pasado* o *Coleccionismo barcelonés*, en els quals sovint donava a conèixer informació inèdita trobada en arxius privats, municipals o parroquials.

Tanmateix, la seva línia d'investigació principal va consistir en seguir la temàtica marcada a la tesi doctoral, un tema ben nou aleshores, que es reflectí, sobretot, en el seu documentadíssim estudi *Revisión del problema adopcionista en la diócesis de Urgel* (1964), on matisava amb gran rigor les opinions de Ramon d'Abadal sobre aquesta qüestió. La seva producció sobre estudis monàstics, dedicada tant a la vessant espiritual, com a l'econòmica o institucional, també va ser ben innovadora. En destaquen els treballs sobre la reforma canonical i l'expansió de les canòniques, com Santa Maria de Solsona, a més de diversos monestirs catalans, com el de Santa Maria de Montbenet, el de Santa Maria de Lavaix, el de Santa Maria d'Alaó, Sant Cristòfol de Salinoves i, especialment, el de Sant Llorenç de Morunys, terra dels seus avantpassats on es va retirar per passar els darrers anys i morir.

A més a més, de l'activitat investigadora del Dr. Riu se'n poden destacar diverses biografies dedicades a personatges singulars de l'església catalana, com l'abat Ponç de Tavèrnoles; així com estudis que tracten sobre el paper de l'església regular i secular en la conquesta i colonització de la Catalunya Vella i l'estudi de l'hàbitat altomedieval (l'agricultura, la ramaderia i la transhumància); sense oblidar les seves obres sobre el rol dels camins i dels ponts en la configuració i ordenació del territori. Així mateix, cal esmentar que tota la seva obra es pot considerar reeditada o replantejada a l'obra col·lectiva *Catalunya Romànica*.

El Dr. Riu fou un investigador estretament vinculat amb els aspectes de la religiositat medieval, de manera que cal destacar el fet que engegués i coordinés un projecte de recerca dedicat als pobres i a la pobresa a Catalunya durant l'Edat Mitjana, en el marc de la institució Milà i Fontanals del CSIC de Barcelona.

D'altra banda, el Dr. Riu també s'interessà per múltiples aspectes relacionats amb la vida quotidiana i amb qüestions que podien semblar marginals o sense importància, però que de fet són absolutament imprescindibles per entendre el món medieval i la mateixa documentació, necessària per investigar. Es tracta d'elements com els pesos i mesures, les monedes, els camins, els ponts, els molins, les sitges, els cups, els

condicionants físics de l'home en general o els costums funeraris. Són múltiples els treballs que publicà sobre aquests camps, molts d'ells dispersos en revistes comarcals, que ell dignificava amb la seva col·laboració. Esmentar tots aquests articles i revistes sobrepassa qualsevol intent de descripció de l'obra historiogràfica del Dr. Riu. De manera que els interessats poden recórrer a la relació bibliogràfica apareguda al volum 20 (1999) de l'*Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, pp. 11-55, revista que ell fundà com a director del Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona.

Així mateix, el Dr. Manuel Riu destacà també en un altre camp de recerca: el de l'Arqueologia medieval. En aquest àmbit d'estudi va esdevenir un autèntic innovador, capdavanter en l'aplicació dels mètodes i tècniques arqueològiques a les restes medievals, fet que fa que popularment se'l conegui molt més per la recerca duta a terme en aquest camp d'estudi. De la mà del seu mestre, el Dr. Alberto del Castillo, s'introduí en el món de la recerca arqueològica, a la qual els seus estudis no només han estat pioners sinó també molt fructuosos. Així, va publicar obres sobre necròpolis medievals, com la de Sant Sebastià del Sull (Berguedà); poblats medievals, com Sant Miquel de la Vall (Pallars Jussà) o castells de gran notorietat com el de Mataplana (Ripollès) o el *martyrium*, de sant Eudald a Sorba (Berguedà). A més a més d'altres importants excavacions dutes a terme fora de l'àmbit català, com les del poblat de Marmuyas (Comares, Màlaga), Caños de Meca (Càdis) o la Ciudadela de Purchena (Almeria). Sense oblidar el seu interès envers l'estudi de les ceràmiques medievals, especialment les grises, com, per exemple, el forn de Casa-en-Ponç (Berguedà), que el van impulsar a dur a terme la publicació d'un volum monogràfic. Es tracta de l'annex 2 a l'*Acta mediaevalia*, i duu el títol de Ceràmica grisa i terrissa popular de la Catalunya medieval. El seu apèndix a l'obra de Michel de Boüard, *Manual de Arqueología medieval. De la prospección a la historia* (Barcelona, 1977), amb el títol La arqueología medieval en España (pp. 375-490), ha estat el referent de les primeres generacions d'arqueòlegs medievalistes.

La complexitat i l'abast dels la seva obra en el seu camp d'estudi, fan que resulti impossible que sigui tractada amb deteniment en aquesta nota. Malgrat això, no es pot oblidar la seva participació directa en obres col·lectives com l'edició dels documents de l'Arxiu de la catedral de Barcelona o la monumental *Catalunya Romànica*, o l'assessorament d'obres tant importants i emblemàtiques com *Catalunya Carolíngia*. De la mateixa manera que volem destacar la seva col·laboració intensa i constant en les tasques de l'Institut d'Estudis Catalans, del qual n'era membre; així com de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, la Societat Cultural Urgel·litana, la Societat Catalana d'Arqueologia, i l'*Indice Histórico Español*, fundat per Jaume Vicens Vives, del qual en fou director durant un llarg període temps.

Encara cal recordar del Dr. Riu la seva tasca més important: la de docent, feina que va exercir a la Universitat de Barcelona i, durant un previ i breu període de temps, a la de Universidad de Granada. D'aquesta tasca n'ha restat i en resten el record i l'afecte dels seus deixebles, les seves obres didàctiques i manuals i el seu interès per la cartografia; però, sobretot, la seva amabilitat, i l'haver-nos sabut transmetre la necessitat de sortir de l'aula, de trepitjar el país i de conèixer el territori. Doncs fou en les sortides, campanyes arqueològiques i viatges que guiava, on vàrem poder conèixer i gaudir el millor del professor Manuel Riu.

Que el seu record i el seu mestratge perdurin sempre.

Prim Bertran i Roigé
Professor d'Història Medieval
Universitat de Barcelona

BIBLIOGRAFIA

Etape de formació

RIU, MANUEL. ***Transhumància de la Vall de Lord a les comarques centrals de Catalunya.***

Martorell: s.n., 1950

9(46.71) C8/34

CASTILLO, ALBERTO del; RIU, MANUEL. ***Narciso Monturiol: inventor del submarino "Ictineo" (1819-1885).***

Barcelona: Mutua Metalúrgica de Seguros de Barcelona, 1963

92(Mon) Cas

RIU, MANUEL. ***Las Comunidades religiosas del antiguo Obispado de Urgel (siglos VI-XVI)***, (director: A. del Castillo), 3 vols.

1960

T.D. 7

RIU, MANUEL. ***La vida, las costumbres y el amor en la Edad Media.***

Barcelona: Gassó, 1959

008(4) "04/14" Riu

Història de l'esglèsia i monaquisme

RIU, MANUEL. ***Desarrollo y afianzamiento del patrimonio monástico de Santa María de Alaón, en el siglo X.***

Separata de: *Príncipe de Viana*, año XLVII, Anejo 3-1986

Pamplona: Gobierno de Navarra. Departamento de Educación y Cultura, 1986

9(46.52) C2/15

RIU, MANUEL. ***Santuaris, ermites i capelles de la Vall de Lord.***

Separata de: *Urgellia*, 2006-2007, 16

9(46.71) C49/7

Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona: Segle XI.

Edició i estudi a cura de Baucells i Reig, Josep; Fàbrega i Grau, Àngel; Riu i Riu, Manuel... [et. al.]

Barcelona: Fundació Noguera, 2006. 2 vol.

930.22(467.1Bar) Dip 1

RIU, MANUEL. ***Revisión del problema adopcionista en la diócesis de Urgel.***

Separata de: *Anuario de estudios medievales*, 1, 1964

Barcelona: Instituto de Historia Medieval de España, 1964

2 C11/15

RIU, MANUEL. ***Alguns costums funeraris de l'Edat Mitjana a Catalunya: discurs llegit el dia 5 de maig de 1983 en l'acte de recepció pública del Dr. Manuel Riu i Riu a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i contestació de l'acadèmic numerari Joan Vernet i Ginès.***

Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 1983
9(46.71) C12/19

RIU, MANUEL (dir.)

La Pobreza y la asistencia a los pobres en la Cataluña medieval : volumen misceláneo de estudios y documentos. 2 vol. Barcelona : C.S.I.C., 1980-1982

364.2(467.1)"04/14" Riu

Arqueologia medieval: Catalunya i Andalusia

RIU, MANUEL. ***L'Arqueologia medieval a Catalunya.***

Barcelona: Els Llibres de la Frontera, 1989
934(467.1) Riu

RIU, MANUEL. ***L'Aportació de l'arqueologia a l'estudi de la formació i expansió del feudalisme català.***

Girona: Col·legi Universitari de Girona, 1986
90 C 1/18

RIU, MANUEL (dir.) ***Ceràmica grisa i terrissa popular de la Catalunya medieval.***

Barcelona: Departament d'Història Medieval. Institut d'Història Medieval. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona, 1983-1984
BA 738.033(46.71) Cer

RIU, MANUEL [et. al.] ***El Castell de Mataplana i del comte Arnau : una història i llegenda singulars de la Catalunya medieval.***

Barcelona: Signament, 1999
998.2(467.1) Cas

RIU, MANUEL. ***Tres estudios de historia medieval andaluza.***

Córdoba: Monte de Piedad y Caja de Ahorros de Córdoba, 1977
946.8"08/14" Riu

RIU, Manuel. ***Marmuyas, sede de una población mozárabe en los montes de Málaga***

Málaga] : Diputación Provincial de Málaga, 1980-81
Separata de: Mainake, 2-3, (1980-81)

Boüard, Michel de. ***Manual de arqueología medieval : de la prospección a la historia.*** Con un apéndice dedicado a la Arqueologia Medieval en España por Manuel Riu

Teide : Base, 1977
Arq. 11.3 BOU

Estudis d'història local: Barcelona, Berga i Sant Llorenç de Morunys

RIU, MANUEL. ***Història de la confraria laïcal de la Mare de Déu dels Colls, de Sant Llorenç de Morunys (segles XIII al XX).***

Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres: Associació Cultural Patronat Vall de Lord, 2009
256(467.1) Riu

RIU, MANUEL. ***La Ayuda a los pobres en la Barcelona medieval: el "plat dels pobres vergonyants" de la parroquia de Santa María del Mar.***

Lisboa: s.n., 1973
36 C1/14

RIU, MANUEL. ***Santa Maria de Montbenet: notes documentals d'un antic monestir cistercenc de monges radicat a Berga.***

Poblet: Abadia de Poblet, 1966
2 C11/17

Urbanisme medieval

RIU, MANUEL; SEGRET, MANUEL ***Una villa señorial catalana en el siglo XV: Sant Llorenç de Morunys.***

Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1969.
9(46.71) C49/8

Manuale i obres de divulgació

RIU, MANUEL. ***Lecciones de historia medieval.***

Barcelona: Teide, 1986
94"04/14" Riu

RIU, MANUEL. ***La Alta Edad Media: del siglo V al siglo XII.***

Barcelona: Montesinos, 1985
94"04/11" Riu

RIU, MANUEL. ***La Baja Edad Media: siglo XIII al XV.***

Barcelona: Montesinos, 1986
94"12/14" Riu

RIU, MANUEL [et. al.] ***Atlas de historia medieval.***

Barcelona: Aymà, 1980
A.H. 912 Atl

RIU, MANUEL (dir.) ***Historia del mundo en la Edad Media***.
Barcelona: Sopena, 1967. 3 vol.
94 His

Pesos i mesures

RIU, MANUEL ***De metrologia: la pensa, la lliura, el marc i l'unça***.
Separata de: *Acta Numismàtica*, 21-23, (1993)
Barcelona: Societat catalana d'estudis numismàtics, 1993
9(46.71) C 48/29

RIU, MANUEL ***Pesos, mides i mesures a la Catalunya del segle XIII: aportació al seu estudi***.
Separata de: *Anuario de estudios medievales*, núm. 26-2 (1996)
Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1996
9(46.71) C48/16

Obres col·lectives de la Cultura Catalana

ABADAL I DE VINYALS, RAMON D'. ***Catalunya carolíngia***.
Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1986-. vol.
D.H. 946.71"07/09" Cat

VIGUÉ, JORDI; PLADEVALL I FONT, ANTONI (dirs.) ***Catalunya romànica***.
Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1984-1998. 27 vols.
B 7.033.4(46.72) Cat

Per a més informació:

[Pàgina inicial](#) > [Biblioteques](#) > [Filosofia, Geografia i Història](#) > [Exposicions](#) > [Manuel Riu](#) >

<http://www.bib.ub.edu/biblioteques/filosofia-geografia-historia/expos/manuel-riu/>